

ОДРАЗИ КОСМИЧКИХ СИЛА НА ДУХОВНИ ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА У МЕТОХИЈИ

МИЛОРАД РАДУНОВИЋ

Црновршка 10/5, 35000 Јагодина

Резиме: Дате су и анализиране српске народне умотворине из Метохије са посебним акцентом на космичким мотивима.

Метохију чине општине: Исток, Пећ, Клина, Дечани, Ораховац, Ђаковица, Призрен, Сува Река, Малишево и Драгаш са својим подручним селима. Драгаш (Гора, срез горски) насељавају Горанци (потурчени Срби који и данас чувају православне и српске обичаје, јер су на силу потурчени и дуго су се опирали исламизацији).

Метохија се простира на релативно малом простору, али су српски дијалекатски говори били различити и врло разуђени. Стариначком косовско-ресавском дијалекту припадају насеља Истока, Пећи, половина КLINE и половина Дечана. Друга половина Дечана и КLINE, затим насеља Ђаковице, Ораховца, Призрена, Суве Реке и Милешева припадају призренско-тимочком дијалекту (Све по Ивићу). Говор Горанаца је посебан (старосрпски, славеносрпски, македонски, српски и аутохтони "горански" који захтева посебну студију).

На ова подручја, посебно на подручје косовско-ресавског дијалекта, после Првог светског рата, населили су се Црногорци са својим источно-херцеговачким и зетскојеничким дијалектом, а поред њих било је досељеника из Херцеговине, Лике и других крајева. Сви ови дијалекти имају своје поддијалекте, али човеку из ових крајева није било тешко да погоди одакле је ко чим изговори прву реченицу.

У последње време, нарочито од доба исељавања и мешања становништва, границе дијалеката су знатно померене, готово нестале. Нису ретки ни узајамни говорни "хбриди", посебно између старинаца и досељеника.

* * *

Од својих родитеља научио сам источнохерцеговачки говор (рођен сам у Никшићу), али сам од најранијег детињства, од своје четврте године, са

родитељима досељен у Суви Лукавац, код Ђураковца, учио речи, начин говора, обичаје, веровања и друге облике целокупног живота деце и одраслих старинаца источног Подгора (косовско-ресавски дијалекат). Многи су обичаји и веровања старинаца и досељеника врло слични, али је у говору било знатне разлике и то у свим облицима. Узимам изразите примере: Породила се у селу једна жена. Весели отац се хвали да му је жена родила дете, сина. А да је родила девојчицу, то не би било дете но чорица или чора, кад одрасте. Дете је само мушко дете!

Када ми се мали сусед пожалио да га "боли барина" (пипнуо је стомак), а ја сам брзо разумео да га "боли дроб". Због сличних речи деца су се ругала једна другој, али ко је хтео да размисли о значењу речи могао је без ругања да схвати да је барина орган који "бари" храну, а дроб је "дроб".

Тако сам почео да учим народне говоре.

Живећи у суседству, старинци и ми досељеници, заједно смо се радовали ђурђевданским обичајима, Божићу, Васкрсу и многим обичајима и веровањима. Пажљиво сам слушао казивања старих људи, без обзира на дијалекте, нарочито оно "ваља се" (да се учини то и то) или "не ваља се" (да се нешто чини због претње више силе и казне Божје).

Значајан подстицај за изучавање народних говора пружила ми је историја српског језика, посебно семинарски рад на Универзитету "Говор Пећи".

После студија југословенских књижевности, слао сам многим листовима и часописима у Југославији прилоге из духовног живота српског народа Метохије и – сваки рад је објављиван, неки и више пута.

Од 1977. године са подручја Метохије систематски сам записивао најразноврснију грађу за рукопис *Остала је реч – српске народне умотворине из Метохије* који су објавили Српска књижевна задруга, Београд и приштинско Јединство, Београд, 1988. године. Књига је штампана на 457 страна у тиражу од 2500 примерака. Сваки примерак је убрзо распродат, па је проширено издање поновљено 1996. године (Издавачи су Српска књижева задруга, Београд и "Тригорије Божовић", Приштина). И друго је издање убрзо распродато.

Због великог интересовања читалаца и високе оцене истакнутих критичара, приступио сам писању ДРУГЕ КЊИГЕ, али под много тежим условима јер се становништво Метохије разбежало на све стране због познатих прилика. И друга књига има исти наслов: *Остала је реч*, а издавачи су Музеј у Приштини – Центар за очување културног наслеђа Косова и Метохије и Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Београд, 2009. године.

У току вишедеценијског рада на прикупљању грађе за прву и другу књигу *Остала је реч*, нашао сам да је српски народ у Метохији врло побожан. Своју духовност наслеђују из векова, из дубине прошлости и то усмено наслеђе новије су генерације памтиле по казивању својих предака. А

казивачи прилога за рукопис, док се присећају нечега, тражећи то по прошлости, често су почињали: "Што остала реч од наши' стари".

Казивања ових људи су пуна духовних, често мистичких треперења која се крећу од неба до земље, од Бога и небеске силе од којих траже заштиту и све видове помоћи на Земљи ради свог опстанка. У свим животним приликама људи Метохије често дижу главе према небу и траже заштиту, питају и чекају објашњења, продиру у небеске тајне и према њима формирају своја веровања, обичаје, траже лекове у биљу за душу и тело, за мир и срећан живот. У свим видовима духовности и књижевног стваралаштва српског народа у Метохији просијава Космос. Чак и онда када је, наизглед, потпуно везан за земљу од које се физички никад не одваја, метохијски човек усмерава свој поглед према небу и небеским телима према којима наслућује кишу, сушу, па чак и друштвене прилике. И када благосиља, и када куне, и када проклиње, и кад се нада, и када тражи спасење, здравље, слогу у породици... У свим приликама човек се окреће Бескрају с длановима "на молитви".

Иако је Земља саставни део Космоса, далеки одрази космичких тела на духовни, душевни, биолошки, мисаони, здравствени и стваралачки живот српског народа у Метохији – непрекидни су и велики. То потврђује његова веома разграната и разноврсна усмена реч која продира у све скровите и невидљиве тајне, али осветљава и оно што се лако основним људским чулима запажа.

Космички импулси трепере кроз српске народне песме Метохије, кроз легенде и приче, кроз мистична привиђења, слутње, судбине и предосећања, кроз друштвене радости и свакојаке вртлоге, кроз правде и неправде, кроз изреке и пословице, кроз најтананија стања појединца и друштва.

ДА ТО ПОТВРДИМО КАЗИВАЊИМА:

СЕВЕР ПРОСИ У ЈУГА ДЕВОЈКУ

Север проси у Југа девојку,
запросио плаву Љубичицу,
узеће је кад пролеће дође –
пошто мене пола фебруара.

Младожења да чека не може,
па он купи кићене сватове:
купи свате благе поветарце
и ветрине са широког мора,
и Кошаву са Југоистока
да му буде енђа¹ уз девојку.

¹Девојка која је у сватовима уз младу када се она доводи.

Траком сунца свате закитио,
у своје их скуте поставио:
Лете свати гором и планином,
газе бела брда и долове,
свирка им је голо горско грање.

За сватима смети и мећаве,
па Југове затрпаше дворе!
Наљути се отац девојачки,
па Северу не да Љубичицу
већ му даде бабу Висибабу!

СУНЦЕ ЈАРКО, НЕ СИЈАШ ЈЕДНАКО

Сунце јарко, не сијаш једнако!
Мој драгане, не љубиш једнако.
Ил' једнако, ил' немој никако!
Знаш, неверо, како си се клео
насред села, код бреста зелена:
"Другу нећу, за тобом умрећу!"

РАМИЗА

(Горанска песма. Горанци су на силу потурчени Срби који до данас чувају српске обичаје и горанско-српски језик)

Ти ме мене остај,
другого засака!
Кани беше,² Рамизо,
на пенцер зборено:
ти да ће ме чекаш
од аскер да дојем,
да се ја и ти, Рамизо,
за Ђурен³ земеме.
А за оја ти пишман ће бидеш
дур док жива бидеш,
дур да век векујеш.
Пишано ми било
бећар да останем,
тебе да не земем.

²Код песама има и речи које су непреводиве или немају одређен смисао, нарочито ако је песма у дијалекту. Могући смисао овог стиха је „Канио сам, односно намеравао Рамизо оно што смо на прозору говорили“ – *Прим. Ур.*

³Ђурђевдан

А кој што не одвоји
во џемен да иде,
во катран да врије!

ЛЕГЕНДЕ

МОРИЈА У ИСТОКУ И БОЛОВАН

У Истоку се казује да је куга (чума, морија) често требала народ овог краја. Долазила је и у Исток, кришом. И никад се није знало кад. Људи нису смели да помену њено име јер су се плашили да би тиме могли да је дозову, а да би јој се умилоствили, ту невиђену гошћу називали су кумом. Замишљали су је као злу жену. Да би је заварали, стављали су јој на видно место шећер и огледало како би губила време.

Она је долазила у глуво доба ноћи, мрачној, без Месеца и звезда, и прегледала како је посуђе опрано, како се чувају намирнице, јесу ли деца окупана и чиста. Страх од њене "контроле" био је велики.

Морија није могла да уђе у село ако је око њега узорана бразда, али каква бразда! У глуво доба мрачне ноћи када ни пас не лаје, када ни певац не пева треба два брата близнака да упрегну у рало два вола близнака и око целог села направе бразду, као прстен.

Једном су браћа орала бразду око Истока. Била је невиделица, па им се рало сломило у камењару и за мало нису саставили круг. На то је место ушла морија и направила помор. Народ је од ње бежао у планину да се нађе ван муке и бола. Надали су се људи да ће висока планина више Истока истерати из њих бол јер је висока и близу неба. И ту планину назваше Болован.

(Казивала Танка Живановић, Лукавчанка, родом из Истока)

ОПРАШКИ ЗМАЈ

Село Опрашке (код Осојана) отајлан је имало велики бирићет. Свака година била је родна и сељани несу знали шта да чине са великим малом и сваким добром.

Но једне године затрудне у село нека жена и, каи свака жена, очекивала је да роди дете, али она једне ноћи роди змију! Чим се родила, змија утече под праг, а мајка узне перајку⁴ и хтеде да је убије, али не стиже на време, већ јој само претуче реп.

Друге ноћи у собу уђе змија да сиса, сва сија каи Сунце, и рече: "Зашто ме, мајко, тавако осакати? Видиш ли како ти сад идем!?"

Змија – дете је после, сјајна каи Сунце, сваке ноћи долазила да сиса.

⁴Пракљача којом се пере рубље – *Прим. Ур.*

Село је дотајпут било срећно. Често су кише падале и људима на овај свет више ништа није требало. Сви су знали да село чува то златно дете које је порасло у змаја.

Но, срећа не траје за век. Једном се повише Реновца, код Злокућана, у облаке потукоше але. Змај је полетео међу њи да брани село и у рату са њима нестало је без трага. Тајпут су две але из облака пале мртве, велике каи две биволице.

После тога Опрашке је постало најсиромашније село у цео источки крај.

(По казивању Радоја Живановића, из Сувог Лукавца, који је једне ноћи 1943. године погинуо на прагу своје куће. Тада је имао 80 година. Његово казивање дословно је запамтила његова снаха Ђурђа (1920)).

ОБИЧНЕ ПРИЧЕ ИЗ СВАКОДНЕВНОГ ЖИВОТА

СЕОБА РАДИ УМИРА КРВИ

Код Шиптара је "Пљаћнија" (савет старца) утврђивала кривице и решавала спорове на свом подручју. "Пљаћнија" је морала да се слуша као судска власт.

Онај ко "падне на крв" морао је крвљу да плати дуг, али му се крв опраштала ако се са фамилијом исели из тог села, макар то било и суседно село. Сеоба је била равна погибији и она је гасила крвну освету.

"Пљаћније" сада нема да уз Божју помоћ суди о кривици и великој сеоби српског народа.

(Голуб Дончић (1932), правник из Клине)

БРКА У ПАМЕТИ

Био један старац у мојој Ерцеговини који је имао небески дар да су му памћење и мудрост памтили сви који су с њим разговарали, али није имао поштовање од своје дјеце. Имао је три сина који су почели да га киње. Чим би отац штогод проговорио, а био се примакао стотој, синови би га дочекивали: "Ајде, богати, ти си излапио" – никако им није био по вољи.

Стари отац је имао у селу побратима његових година и његове памети. Волели су се и дружили од ране младости, па су један другога из милоште звали баћо (брате, побратиме).

Једног дана у зору оде стари отац своме побратиму. Сјећели цио дан и разговарали о свему и свачему, а пред ноћ, кад су звијезде почеле да се јављају, кренуо својој кући, па пита свога побратима који га је далеко пратио: "Баћо, нешто бих те питао, али те молим да ми право кажеш. Јеси ли ти осјетио да сам попустио са памћењем, да бркам нешто у памети?"

- Богами, баћо, јесам.

- А шта то, реци ми оба ти свијета?
- Данас си једну ријеч два пута изустио!

(Алекса Кларић, из Витине, умро близу стоте)

ОБИЧАЈИ

ОНАМО СЕ СУНЦЕ РАЂА, ОНАМО ЈЕ МАЈКА РУСИЈА

У зло доба, када је српски народ трпео велике невоље и понижења, вера и нада чувале су се на разне начине. Био је обичај у Метохији (а то се понегде до данас одржало) да се тек рођено мушко дете, пошто се окупа и увије у пелене преда деди.

Деда с унуком у наручју излази у поље, окрене се ка истоку, скине капу и прекрсти се: "Сине, онамо се Сунце рађа, онамо је мајка Русија".

(Записано у Клини)

ТРГОВЦИ И ЦРНЕ КОШУЉЕ

Небески суд је најоштрији и најправеднији. У Метохији су у прошлости трговци (по радњама, откупљивачима разних пољопривредних производа и друге робе) носили црне кошуље. То је значило: ако сељаку закину на кантару или цени – да им све буде црно као кошуља коју носе. То и данас памте старији трговци у Метохији.

У народу је позната клетва упућена безбожним и грабљивим трговцима: "Дабогда црну мас' (боју) продавао!"

(Записано у Пећи)

ИЗМЕЂУ СВЕТА

На Божић се стока истера из стаја и поново утерује у њих између две запаљене свеће.

(Записано у Сувом Лукавцу)

ГОРАНСКИ БОЖИЋНИ ОБИЧАЈ

Иако су горанци муслимани (на силу потурчени Срби), многи од њих и данас на Божић простиру сламу по кући и ложе хростове гранчице са лишћем.

(Запис из Горе)

ДА ОСТАРЕ

Горанке на Ђурен (Ђурђевдан) купају малу децу водом у којој је преноћило свакојако цвеће и једно бело јаје – да деца остаре и оседе.

(Запис из Горе)

ДА ДЕТЕ ПОКАЖЕ ГДЕ ЈЕ БУНАР

У селу Прснику, код Клине, обичај је да тек доведеној невести мушко дете покаже где се налази бунар.

Сутрадан по свадби, дете у цик зоре, када се још види звезда Зорњача на небу, устаје и чека невесту пред ижином (посебна кућица за младенце) да је одведе до бунара, макар да она зна где се бунар налази. Код бунара ће дечак од невесте примити дарове.

(Записано у Клини)

БЛАГОСЛОВИ

Благослови су израз душевног блаженства. Упућује их свештеник верницима и честитим људима, родитељи својој деци, убоги имућнијем дародавцу, старији млађима. Никад обрнуто!

Дабогда се залуду ни за камен станац не доватио!

Благословен ти и дух и тијело!

Вазда ти Бог помога' и вазда лијепе гласе доносијо!

Душа му на небо блистала ка' јарко Сунце (добром и омиљеном упокојеном човеку)

Дабогда сребром главу закитијо! (да остари и оседи)

Сто ми година по сунцу одијо! (по сунчевој светлости)

Божје ти руке отварале сва врата иза којих срећа станује

Боже ти се уста златила (за добру и лепу реч)

Сунце ми те мраку отело да те и дан и ноћ грије!

С Божијим благословом име ти било најмилија људска реч!

Живио колико ја! (стогодишњак младићу)

Благовести ти сваког дана у години долазиле!

Милос' те небеска гријала

Небо ти помогло

Од звијезде до звијезде радијо и Бог ти муку платијо

Ђурђевска те јутра китила

До неба и звезда да порастеш (детету)

Бог и небо да те чувају од сваког зла

Ко славу славио, Бог и слава да му помогну

Ишала (дај Боже) да будеш здрава и лепа каи Ђурђевдан

Бог му на небо да' рајско насеље (добром умрлом човеку)
Небеска се светлост на тебе излила
Здрав' осамнула (јутарњи поздрав)
Здраво данила (вечерњи поздрав)
Лака ти ноћ (била); лаку (ти) ноћ (желим)
Добра те срећа пратила и Божји анђели
Ћар (корист) да видиш од снаге (раднику: од рада и зараде)

КЛЕТВЕ

У сталној мукотрпној борби за опстанак, у народу се клетве много чешће чују од благослова, али оне данас немају ону снагу коју су имале у прошлости. Оне постају говорна навика. Њих најчешће замењују псовка.

Куне се немирна животиња, злочесто дете, покварена и неваљала особа. Међутим, када се клетва "уозбили", она је непријатна и тешка. Моћни, богати и јаки никада не куну, они кажњавају. Куну убоги и немоћни силника, грабљивца и развратника.

Исту вредност данас имају и ЗАКЛЕТВЕ да нешто јесте, да није, да неко хоће или неће. Вредност заклетве зависи од поједине личности која се заклиње. И она је често површна и "на врху језика", али је заклетва у прошлости метохијског човека имала велики значај. Чак је и суд ослобађао утврђеног кривца ако се криво заклео у своју корист. Многи људи нису хтели да се заклињу ни онда када су потпуно били чисти и у праву, јер су сматрали да Бог и небеска сила не воле заклетве.

ПРОКЛЕТВЕ су, међутим, биле и остале врло озбиљне под условом да на проклињање имају право они који су од Бога и небеских сила задужени да проклетвама испуњавају Божју вољу. Проклетву може да изрекне светитељ, свештеник високог звања, родитељ, убоги и бедни људи и чедна, заведена и остављена девојка, а оне стижу чак и "девето колено" проклетог. У Метохији има проклетих њива, домова, људи и места којих се свак клони. Код КLINE, на пример, има једно место од десетак ари врло плодне земље коју нико ни ногом не додирује нити се пушта стока да попасе бујну и сочну траву. Прича се да је неко посекао прут са те земље и њиме потерао волове, па су му оба вола истога часа угинула!

У КЛЕТВЕ, по класификацији записивача, спадају још и претклетве (условне клетве), самоклетве (када особа куне себе због какве погрешке или пропуста), самилосне клетве (када дародавац из сажалења куне убогог пружајући му помоћ), клетве одмила (када неко са смехом и радошћу куне дражесно и бистро дете), шаљиве клетве (ради смеха и забаве)

ПРИМЕРИ:

Клетве:

Удри, а не куни (савет родитељима)
Ал ти се отворијо!

Ага ти из куће не искакао!
 Арнаутин те крстијо!
 Бог те у гору окренуо!
 Барину⁵ ти вуци истерали! (немирној животињи)
 Беснице, беснило те стигло!
 Дабогда Турци од тебе ћевапе за пса правили!
 Женска ти чељад у кућу бруку доносила!
 Изело те иљаду и сто ђавола!
 Земља те сунцу отела
 Не освита'
 Не видијо ни Сунца ни Мјесеца
 Стрекнуо од грома небескога
 То ти потоњи залогај био
 Сунце те спржило
 Мака' те Бог с овога свијета
 Небеска те муња спалила
 Година те издала
 Бог те поразио
 Никад ти не свануло
 У пакао са ђаволом отиша'
 Ђаволи те јахали (немирном коњу)
 Круна те небеска (Сунце) спалила
 Гром те са ведре неба ошинуо
 Дабогда ти небо не дало милости

Заклетве:

Ако те преварим, виши ме јади од смрти нашли!
 Грактала каи гавран ако сам ишта рекла!
 Ведрине ми небеске и Турђевдана ми!
 Крста ми и Светога ми Јована!
 Жими Девич и Дечане!
 Жими Свети Јанићије! (Јоаникије девички)
 Жими све живо и главе ми децама! (Живота ми деце моје)
 Оне ми Круне небеске (Сунца ми)
 Жими татано Божје око (Сунца ми; тако ми Сунце живо било)
 Јутра ми јутрошњега
 Звијезде ми Данице и јутра јутрошњега
 Жими Бог и жими небо
 Жими све живо
 Љепоте ми дана данашњег
 Татаној ми звезде (и дзвезде)
 Светога ми Ђорђија и његова ми цвијета

⁵Стомак, дроб.

Жими сунце и жими берићет
Оба ми свијета
Ако ћу, дабогда манит зору дочека'
Жими црква и жими слава
Соли ми и љеба који ми је небо дало
Жими волови, и жими црква, и жими сунце
Тако ми муку сунце не спржило
Небеске ми висине

Претклетве (условне клетве):

Ако то учиниш, сине, дабогда те немала мајка!
Дабогда немала среће ако ме не послушаш! (мајка кћери)

Самоклетве:

Шта ми је ово требало – Бог ме убио!
Боже ме не било (мајка пред злим дететом)
Боже ми се уста смрзла шта рекох!
Грдна ли сам – дабогда ме гром улепшао!
Изгоре ми хлеб у црепуљи, дабогда ми нос изгорео!
Ками⁶ ми у младос' шта учињех!

Самилосне клетве:

Једи, крв изио! (Понуда убогом да штогод поједи)
Огриј се, Бог те не убијо!
Што се не склони од ђавола, Богу платијо!

Клетве одмила:

Толики обркатио! (Бистром и паметном дечаку који је високо умом изнад свог узраста)

Толика се у дом повратила! (Умној и вредној девојчици: Толика се удала и дошла у овај род у госте као одива)

Не удавала се без кастига (Ђаволастој, вредној и бистрој девојчици: не удавала се без бруке и срамоте)

Шаљиве клетве:

Дабогда нагазила на чиње за удају!
Дабогда ти душа испала трчећи за сукњама!
Фиштила⁷ те стрела из њојног ока!
Све ти црно, само ти очи беле!
Узми ме, Бог ти очи узео! (Нестрпљива удавача момку који одлаже женидбу)

⁶Каменови. Употребљава се и да означи немаштину, беду, немање – *Прим. Ур.*

⁷Ошинула, погодила.

Све области духовног и свакодневног живота српског народа у Метохији сажето су казане у изрекама и пословицама. Само у другој књизи *Остала је реч* има их 1065! Изреке су казивали умни и уважени људи, па је народ памтио и ширио и њих и њихове изворе. Пословице су гномски, најчешће једном реченицом, казивале опширне приче из најразноврснијих виђења народног живота; у њима су земаљска и космичка запажања у служби практичног и духовног живота (односа човека према човеку, здрављу, предвиђањима, слутњама...)

ОБИЧАЈИ И ВЕРОВАЊА

Када се Сунце рађа, ваља да му се насмејеш
 Када је мена Месеца, не сме да се пере рубље (да се не распадне)
 Када Сунце залази, не ваља нико да спава (да се живот не угаси)
 Кад репата звезда расцепи небо – умро је значајан човек, а кад се ситне
 звезде пале и горе, умиру обични људи.
 Децу која спавају ваља пробудити пре но што Сунце зађе
 Јурећи ђавола, звезда репатица расцепи небо
 Кад небо илинско заплаче, сува се земља засмеје
 Моја ми звезда шапну да је боље да сиротујем но да срамотујем
 Шта ћеш ту, часни те крс' убио? (рекао старац из Клине гледајући ножни
 палац који га је заболоо)
 Кад се сеје пшеница, коље се кокошка и пече се погача. Тога дана ништа
 се не даје из куће на зајам
 По заласку Сунца, уочи Ђурђевдана, не поздрављај девојке које среташ,
 оне у устима носе кући воду са извора који никад не пресушује
 Не враћај источену воду у исти суд
 Не псуј и не ударај радну стоку, јер ни вук неће да напада и једе
 товарнога коња и запрежнога вола
 Не помињи ђавола, вука и змију кад си код огња и уз Часни пост
 Чувај стрелу од грома, она те чува од сваког зла
 Нека што поумираше добри и паметни људи, но што веко добро собом
 однеше
 Ко спаси један људски живот, њему су сви грехови опроштени
 Ко преживи две косе (77 година), може да тера до стоте
 Ако се пчеле са паше нагло враћају у кошнице, чекај кишу
 Кад киша "пробије зору", падаће цео дан
 Црвена зора – мокра гора
 Кад трњине много роде, чекај љуту зиму
 "Купање" врабаца и голубова у прашини или води – киша ће
 Петлови су небески часовници
 Не сеј ништа у време мене Месеца, неће ништа да никне, семе има да
 иструне

Када клинови ждралова и дивљих гусака лете према југу, љута је зима на прагу, а када с пролећа лете према северу – нема више зиме

Биће онако како је судбина записала

Кад после мене Месеца видиш његов срп први пут, ваља да имаш нешто у рукама

Када ђак иде на полагање испита или војник у војску, проспи воду за њим (да му све тече као вода)

Светли круг магле око Месеца значи промену времена

Не ваља да пун Месец (Уштап) кроз прозор гледа чељад која спава јер ће да пожуте и да поблесаве

Сваки важнији дан ваља почети у напредак дана (пре подне); тако се пали славска свећа, ломи колач, градња куће и тако редом

Макар било и ведро вече, а овце се стресају, биће те ноћи кише

Ако змије у великом броју излазе из земље, прети земљотрес

Ако чујеш вука да завија, рекни му: "Камен ти у уста"

Боље је да те од зла чува Бог но цео свет

ИЗРЕКЕ И ПОСЛОВИЦЕ

Ако те зима роговима не убоде, она те репом ошине

Бела зима изе и црно сено

Бог је створио село, а човек град

Село и сељака је створио Бог, а сељак својим знојем подиже град

Боже, не убиј мимо свијет и не остави мимо свијет

Ваља извадит стрелу између завађени

Греота је на мајчин лад згазнут

Данас бог, сутра црв

Никад два славуја не поју на исту грану

Ђавоља кока ђавоље пиле леже

Згазнуо на виловско место

Зими је и камену студено

Иде на њиву у ограшак,⁸ а враћа се у омрк

И ђаво је леп док је млад

Кад искочи млада трава, ни магарићи неће сламу

Кад пилићи (птице) почну да поју, тајпут излази на сетву

Каква те врана закљује, таква те и докљује

Бог на небо, кум на земљу

Свака међа је проклета

Насмејана каи Ђурђевдан

Нема зла на земљу без снијега

Ни Авраму на онај свет (нећу рећи)

Однео мртвима воде (успавао се; опио се)

⁸Први освит, рано јутро.

Оде да донесе мртвима воде (успава се; опи се)
 Однесе главу на дар инату
 Остаре, а не обрука се
 Паре у цеп, ђаво у срце
 Тано што појеш и попијеш, тато је твоје
 Тешко ономе што умре за живота
 Тресу ти се руке, изео си нечији аманет
 Упекла Бож'а круна (Сунце), па све спапуња⁹
 Црвена зора – мокра гора
 Што је небо потамно, звезде су по сјајне
 Ако чуваш туђ образ, и твој ће да светли
 Ако не желиш ништа што је туђе, поштен си и Богу си мио
 Ако си богатство стекао туђим знојем, оно неће бити твоје
 Ако некоме узмеш понос и час', сам си остао без части
 Ако је мрак око тебе, најпре упали луч свога срца
 Ако је Сунце зашло, Месец је искочио (рекао газда надничарима)
 Ако је Сунце зашло, не тужи – опет ће да изгреје
 Ако ти се ноћу нешто привиђа, преврни капу и закукурочи
 Боље је да девојка остане без вида но без стида
 Без срца и очи би биле слепе
 Без сунца нема ни воде, ни горе, ни било чега живог
 Без сунца нема ни листа, ни зрна, ни коријена
 Боље је да село пропадне но адети у њему
 И вода из благодарности према Сунцу прави огледала да се Сунце у њима
 огледа
 Видовдан у башту, Митровдан у кацу (купус)
 Време и лечи и убија
 Велика снага некога уздигне, а некога обрука
 Враг ни самом себи није добро учинио
 Време нема ни краја ни почетка, а људи се жале да га немају
 Време никоме не полагаже заклетву, али право суди
 Време направи лепоту, па од ње – страшило
 Време је ћутљиво и мудро: никоме да рекне куд иде
 Време је каи дете: стално гради и руши
 Време, ваздух и вода немају године
 Време свакоме и свачему одређује век, а њему нико
 Време што ти поклони – само те вара, опет ће све да ти узме
 Лепа девојка, али гледај каква јој је глава изнутра
 Голуб гуга више село (Из Горе: Има нешто)
 Дао му Бог, али није имао коме
 Данашњи дан се никад вратит неће. Шта си му дао?
 Да зна свиња зашто је гоје, смршала би од неједице

⁹Сажеже – Прим. Ур.

Добро си трговао на пијаци, али провери је ли ти ико купио макар једну реч

Дошле године, неко се у њима губи, а неко се са њима зори

Дан је паметнији док је млад, а човек тек кад сазри

Ђаво га надари да за савет пита жену

Ђурђевдану се и тица на грану радује

Ђеца ће нам се тражит кроз мрак наше мржње

Ђурђевдане, кад нам јопет дођеш – да нас здраво и весело нађеш

Украо би и изио све што за небо није привезано

Украо би све што за небо није привезано

И Сунце има своју узбрдицу и своју низбрдицу

И вода је лепша кад се у њу Сунце купа

Мјера (снијегу) стрева, Ђурђевдан рок

Нема суше док сјаји роса у трави

Нема родне године без трула откоса

Ни уши чуле, ни очи виделе, ни душа патила (осетљиву ствар)

Од сунца је девет берићета, а од кише само један

Порани чим се раздани и ради док огреје Сунце – бол си за тај дан урадијо

Права је срећа кад човек без среће може да бидне срећан

При заласку Сунца, птице иду на починак, стока се сама враћа са пашњака кући, а данашња деца у поноћ излазе на забаве

Побледе као Месец у зору

Послије грома настаје тишина. То знају силни, па зато кад држе говор лупају шаком о сто

Прође најдужа ноћ, почиње одмотавање дана

Ради од Сунца до Сунца, а његова жена надничи од дзвезде до дзвезде

Срећа и тица бирају место за своје гнездо

Свети Тривун врућ ражањ у земљу забада

Срамота богаташа и смрт сиромаша не чују се далеко

Све се краде, плачка и отима, али снове који лете према звездама не може нико да ти отме

Сунце је најлепше кад му је плав пут

Страх најпре и најбоље у Бога верује

Светлост и мрак се двапут дневно пољубе

Све што расте – ка Сунцу расте

Сунце неком сија и кад је ноћ

Сунцу се радују и тица у гори, и риба у води, и мала буба на земљи

Сунце је од свог настанка свачије, ваљда га нико неће приватизовати

Сунце свуда тражи и налази живот

Ставити леб у крепуљу и дете у колевку никада није касно

Само ленштине и распусници дају дан за ноћ

То дође годином (болести биља, стоке или људи; суше, поплаве, добар род...)

Тешко ли је кад се човек помами, па са Богом зарати
Срце и уста су и за љубав и за омразу
У Сунцу је девет берићета, а у киши само један
Чим се ујутро дигнеш, умиј се, прекрсти се и погледај Сунце
Бог није рекао да шуто збориш, а рогато мислиш
Горе високо, а доле тврдо
Не трчи кад Свети Илија небом вози огњена кола
Дуга дана у зла господара (кажу надничари)
Што ти мени мислио, то теби Бог дао
Колико је небо тамније, толико су звезде сјајније
Сачувај ме Боже од ведра Божића и облачна Ђурђевдана
Ђурђевске кише су суво злато
И тица небом лети, али мора на земљу да слети
Нема лета без Ђурђевог дана
Момче међу девојкама као Месец међу звездама
Чобанине, измери стопама лад свој да знаш време када стоку да тераш
кући
Учини ми, се несмо за један дан
Ни зец не иде далеко од места 'де је рођен
Рано пиле рано пева
Он ћутањем најлепше збори
Ако је глава писмена, и неписмена рука добија добру оцену
Кад муња севне далеко, причекај мало, чућеш и гром
И голубови се потуку, али се у небо дижу у исто јато
Сунце работа у дневну смену, а Месец у ноћну
Сунце има све боје, па по травама црта свакојако цвеће
Нико не зна где Сунце спава кад зађе
Заклела се земља рају да се тајне све сазнају
И небо воли нова одела, зато се често пресвлачи
Небо је ливада на коју пасу дзвезде каи јагањци и овце
Сунце је Божје око
Кад поменеш Бога, подигни се с места, тајпут и дзвезде на небо стану
Чим дзвезда Даница откључа зору, дижи се на работу
Сунце је ватра на којој се пече свакојака 'рана.

REFLECTION OF COSMICAL FORCES ON SPIRITUAL LIFE OF SERBIAN NATION IN METOHİJA

Serbian folk creations from Metohija with special emphasis on the cosmic motifs, is analyzed.